

سطوح

پرسش از

دانش آموزان

• سطح اول: جزئیات

این نوع سؤال‌ها از دانش آموز می‌خواهد نوع خاصی از اطلاعات را بازشناسی یا یادآوری کند. برای مثال معلم می‌پرسد: «مردم پسندترین اثر جلال آل احمد چه نام دارد و موضوع آن درباره چیست؟» یا «بعضی از ویژگی‌های آب و هوایی استان‌های شمالی ایران را نام ببرید!».

معمولاً به این گونه سؤال‌ها، سؤال‌های سطح پایین می‌گوییم. با وجود این، طرح این نوع از سؤال‌ها در یادگیری مفاهیم جدید از جایگاه خاصی برخوردارند، زیرا معمولاً معلمان سؤال‌هایشان را با طرح این گونه سؤال‌های جزئی شروع می‌کنند.

• سطح دوم: ویژگی‌ها

این نوع سؤال‌ها بر طبقه‌بندی کلی موضوع‌های مربوط به سؤال‌های سطح اول (جزئیات) متمرکزند. برای مثال، معلم از دانش آموز می‌پرسد: «جلال آل احمد یکی از نویسندگان معروف است. نوشته‌های او از چه ویژگی‌هایی برخوردارند؟» یا «چه تفاوتی بین آب و هوای استان‌های شمالی و جنوبی ایران وجود دارد؟» در این نوع سؤال‌ها، به ویژگی‌های شخصی (جلال آل احمد) یا ویژگی‌های آب و هوایی (استان‌های شمالی) توجه شده است که طبقه خاصی را به خود اختصاص داده‌اند. در واقع، این سطح از سؤال‌ها از دانش آموز می‌خواهد ویژگی‌های مربوط به موضوع موردنظر را توضیح دهد.

اشاره

امروزه یکی از راهبردهای آموزشی مفید برای افزایش درک و فهم دانش آموزان از محتوای آموزش داده شده، طرح سؤال است. در واقع، پرسیدن سؤال، ابزار قدرتمندی است که معلمان می‌توانند با بهره‌گیری از آن به دانش آموزان کمک کنند تا مفاهیم علمی را بهتر درک کنند. لذا در این مقاله درباره پرسیدن سؤال از دانش آموزان و سطوح آن بحث شده است.

کلید واژه‌ها:

پرسیدن سؤال،
سطوح پرسش،
پرسش و عمق
تفکر، سطوح
طراحی سؤال

■ سرآغاز

پرسیدن سؤال ابزار قدرتمندی است که معلمان می‌توانند با استفاده از آن به دانش آموزان کمک کنند مفاهیم علمی را بهتر بفهمند. با وجود این، پرسیدن سؤال‌های آسان از دانش آموزان نمی‌تواند به نتایج مطلوب و مؤثری منتهی شود.

در همکاری با معلمان و مشاهده فعالیت‌های آموزشی آنان، پی بردم «سؤال‌هایی را که معلمان از دانش آموزانشان می‌پرسند می‌توان در چهار سطح طبقه‌بندی کرد؛ به طوری که با افزایش سطح سؤال، تفکر دانش آموز نیز عمیق‌تر و پیچیده‌تر می‌شود». سطوح چهارگانه سؤال به این شرح‌اند:

پرسیدن سؤال
ابزار قدرتمندی
است که معلمان
می‌توانند با
استفاده از آن
به دانش‌آموزان
کمک کنند تا
مفاهیم علمی را
بهتر بفهمند

● سطح سوم: تفسیرها

این نوع از سؤال‌ها، از دانش‌آموز می‌خواهد که عناصر یا ویژگی‌های مربوط به موضوع مورد نظر را تفسیر یا تشریح کند. در واقع، پاسخ‌دهی به این سؤال‌ها نیازمند این است که دانش‌آموز دلایل خود را درباره موضوع ارائه دهد. برای مثال، معلم از دانش‌آموز می‌خواهد که توضیح دهد «چرا نویسندگان مشهور گرایش دارند در داستان‌هایشان خودشان را در موقعیت‌های پرمخاطره قرار دهند؟» یا «چرا استان‌های شمالی از سرسبزی بیشتری برخوردارند؟»

در واقع، در این سطح از سؤال‌ها از دانش‌آموز می‌خواهیم تأثیر عوامل را بر پدیده‌ها توضیح دهد. این سطح از سؤال‌ها نسبت به سؤال‌های دو سطح قبلی (جزئیات و ویژگی‌ها)، پیچیدگی شناختی بیشتری دارند؛ زیرا دانش‌آموز در پاسخ به آن‌ها دلایل مربوط به علت وقوع پدیده‌ها و... را توضیح می‌دهد.

● سطح چهارم: شواهد

دانش‌آموز در پاسخ‌دهی به سؤال‌های این سطح باید برای دفاع از تفسیرهایش شواهدی ارائه کند. معلم باید از دانش‌آموز بخواهد منابعی را برای حمایت از تفسیرها و توضیحاتش درباره موضوع سؤال ارائه کند. در این زمینه، معلم از دانش‌آموز می‌پرسد: «چه منابعی را در اختیار داری که نشان دهد چرا استان‌های شمالی سرسبزترند؟»

در واقع، دانش‌آموز باید دلایل و شواهد خودش را برای پشتیبانی از تفسیرهایش ارائه کند؛ مانند ارائه منطقی، قوانین، تعمیم‌های کلی یا هر نوع توضیحی که از تفسیرهایش دفاع کند. هنگام پاسخ‌دهی به سؤال‌های این سطح، دانش‌آموز باید خطاهای موجود در قضایا، قوانین، تعمیم‌های کلی و... را استخراج کند و دلایل خود را در آن زمینه توضیح دهد. در طرح این گونه سؤال‌ها، معلم باید به دانش‌آموز فرصت دهد تا دلایل و شواهد را تهیه و ارائه کند.

■ طراحی برای عمق بخشیدن به تفکر دانش‌آموزان

برای طرح این نوع سؤال‌ها ابتدا معلمان باید جزئیات خاصی را مورد توجه قرار دهند (سطح اول سؤال). سپس باید طبقه‌بندی خاص و ویژگی‌های مربوط به آن طبقه را مورد توجه قرار دهند (سطح

دوم سؤال). به این منظور، معلمان می‌توانند سؤال‌های سطح‌های اول و دوم را از تمامی دانش‌آموزان بپرسند و به آنان فرصت دهند پاسخ‌های خودشان را ارائه کنند.

معلم در طرح سؤال‌های سطح سوم باید ویژگی‌های خاصی را مدنظر قرار دهد و از دانش‌آموز بخواهد تفسیرهایشان را بر آن اساس ارائه کنند. علاوه بر این، سؤال‌های سطح سوم از پیچیدگی شناختی خاصی برخوردارند. لذا معلم باید دانش‌آموزان را گروه‌بندی کند و از هر گروه بخواهد پاسخ خودشان را درباره سؤال مطرح شده تدوین کند. هر گروه باید تفسیر خودش را ارائه کند تا در کلاس درس به بحث گذاشته شود.

در نهایت، در طرح سؤال‌های سطح چهارم، معلمان باید به دانش‌آموزان فرصت دهند منابع و شواهد خودشان را به‌طور منطقی و تجربی ارائه کنند. پاسخ‌دهی به این سطح از سؤال‌ها، به زمانی بیش از یک جلسه درسی یا بهره‌گیری از سایر کلاس‌های درس مرتبط به آن موضوع نیاز دارد. بنابراین، در این زمینه باید تکالیفی را برای دانش‌آموزان طراحی کنیم که چهار سطح سؤال مذکور را پوشش دهند.

پی‌نوشت.....

۱. مثال‌های ارائه شده را مترجم بومی‌سازی کرده است.

منبع.....

Marzano, J. Robert. (2013). Asking Questions- At Four Different Levels. Educational Leadership Magazine. Vol 70, No 5, PP76-77.